

Кредитна політика безумовно є складним об'єктом управління, що вимагає кваліфікованого рішення не тільки фінансових, а й юридичних, маркетингових проблем, реалізація яких може сприяти підвищенню добробуту власників бізнесу. Для досягнення цього необхідно регламентувати кредитний процес, максимально формалізувати дії персоналу з визначення умов кредитування кожного конкретного дебітора, наділити менеджмент персональною відповідальністю за забезпечення якості портфеля дебіторської заборгованості.

Висновки

У сучасних економічних умовах результати діяльності підприємств важливі для низки учасників ринкових відносин. Більшість вітчизняних підприємств мають проблеми з реструктуризацією дебіторської заборгованості, яка у промисловості має значну частину суми оборотних коштів, що негативно позначається на функціонуванні економіки. Розробка виваженої фінансової політики дозволить підвищити керованість дебіторською заборгованістю та фінансову стійкість підприємств. Розвиток вітчизняних підприємств супроводжується дефіцитом власних джерел фінансування, що зумовлює необхідність залучення інвестиційних ресурсів.

Сьогодні, в період фінансової кризи, проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю потребує глибокого і комплексного підходу, який передбачає всебічний аналіз кількісних і якісних показників. У процесі управління дебіторською заборгованістю менеджмент підпри-

ємства повинен реалізовувати кредитну політику так, щоб, максимізувавши прибуток і рентабельність капіталу, підтримувати ліквідність підприємства у межах нормативних значень, для чого необхідно постійно контролювати динаміку обсягів і структуру дебіторської заборгованості, розробити ефективну кредитну політику й аналізувати вплив результатів цієї політики на динаміку таких показників: ліквідності, оборотності дебіторської заборгованості, прибутковості. Також слід проводити якісний аналіз наслідків управлінських рішень, що стосуються кредитної політики у довготерміновому періоді.

Список використаних джерел

1. Брунгільд С.Г. Управление дебиторской задолженностью. – М.: АСТ Астрель, 2007. – С. 61–72.
2. Бахрушина Н. Создание системы управления дебиторской задолженностью // Финансовый директор. 2005. №5.
3. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 566 с.
4. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
5. Хазанова В. Методы оценки и снижения кредитных рисков предприятий // Финансовый директор. 2002. №5.
6. Хитрое П. Управление дебиторской задолженностью // Финансовый директор. 2005. №12.
7. Хромов М.Ю. Дебиторка. Возврат, управление, факторинг. – СПб.: Питер, 2008. – С. 23–70.

О.В. МЕЛЬНИК,
к.е.н., с.н.с., НДІЕ Мінекономрозвитку і торгівлі України

Аналіз складових рівня енергетичної безпеки України

Стаття присвячена практичним аспектам щодо розрахунку рівня енергетичної безпеки України за період 2011–2013 років та на 2014 рік.

Ключові слова: енергетична безпека, виробництво, споживання, імпорт енергетичних ресурсів, енергоємність ВВП.

А.В. МЕЛЬНИК,
к.э.н., с.н.с., Научно-исследовательский экономический институт Минэкономразвития и торговли Украины

Анализ составляющих уровня энергетической безопасности Украины

Статья посвящена практическим аспектам по расчету уровня энергетической безопасности Украины за период 2011–2013 годов и на 2014 год.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, производство, потребление, импорт энергетических ресурсов, энергоёмкость ВВП.

A.V. MEL'NIK,
phD economics, SRIE Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

Analysis of the components of energy security of Ukraine

The article is devoted to the practical aspects of the calculation of the level of energy security of Ukraine for the period 2011–2013, and for 2014

Keywords: energy security, production, consumption, imports of energy resources, energy intensity of GDP.

Постановка проблеми. Україна належить до країн, які не можуть за рахунок власного виробництва енергоносіїв забезпечити потребу в них. Це викликано невідповідністю обсягів видобутку природного газу, нафти, виробництва нафтопродуктів, низькою якістю вітчизняної вугільної продукції, потре-

бам промислового виробництва, яке вже багато десятиріч орієнтовано на випуск ресурсо- та енергоємної продукції.

У разі виникнення дефіциту енергоносіїв наслідки для економіки та населення будуть катастрофічними, тому шляхи вирішення проблем диверсифікації джерел та підвищення

надійності їх постачання потребують подальшого вивчення, що обумовлює актуальність даної статті.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Аналізу питань, пов'язаних із підвищенням рівня енергетичної безпеки країни, приділяється значна увага як у наукових колах, так і центральними органами виконавчої влади.

Суттєвий внесок у розвиток фундаментальної та прикладної бази системних досліджень із вказаних питань здійснено такими вітчизняними науковцями, як В.М. Геєць, В.А. Жовтянський, М.Г. Земляний, Д.В. Зеркалов, М.П. Ковалка, М.Н. Кулік, В.І. Мельник, В.Т. Меркушов, Б.З. Піріашвілі, Р.З. Подолець, А.В. Праховник, Ю.Н. Руденко, І.К. Чукаєва, А. І. Шевцов, А.К. Шидловський, та багатьма іншими.

Питанням енергетичної безпеки приділяється значна увага центральними органами виконавчої влади України, міжнародними організаціями – Світовою енергетичною радою, Міжнародною енергетичною агенцією тощо.

Метою статті є опрацювання показників, що визначають рівень енергетичної безпеки країни та їх аналіз.

Виклад основного матеріалу. Розрахунок рівня енергетичної безпеки доцільно проводити згідно з чинною методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженою наказом Міністерства економіки України від 2 березня 2007 року №60 [1]. Енергетична безпека є однією зі складових економічної безпеки країни. Рівень енергетичної безпеки інтегрально оцінюється на основі десяти показників, які є вхідними даними розрахунків. Це такі показники:

- частка власних джерел в енергетичному балансі держави;
- частка домінуючого паливного ресурсу;
- частка імпорту палива з однієї країни у загальному обсязі його імпорту;
- ступінь забезпечення економіки паливно-енергетичними ресурсами (ПЕР);
- знос основних виробничих фондів підприємств паливно-енергетичного комплексу (ПЕК);
- відношення інвестицій в підприємства паливно-енергетичного комплексу до валового внутрішнього продукту (ВВП);
- енергоемність ВВП;
- обсяг видобутку вугілля;
- транзит нафти;
- транзит газу.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі (Мінекономрозвитку) разом із Науково-дослідним економічним інститутом (НДЕІ) щороку розробляють прогнозний енергетичний

баланс на наступний рік. Проведення цих робіт забезпечує можливість розрахунку звітних (з використанням показників енергетичного балансу та статистичних спостережень Держстату [2–8], адміністративної інформації НАК «Нафтогаз України» [9], Міненерговугілля [10]) та прогнозних (за розрахунковими прогнозними даними Міненерговугілля, Мінекономрозвитку та НДЕІ) показників щодо рівня енергетичної безпеки України.

Визначимо та проаналізуємо наведені вище показники, за допомогою яких розраховується рівень енергетичної безпеки України за період 2011–2014 років.

Частка власних джерел у балансі ПЕР держави розраховується як відношення загального видобутку природного палива та виробництва природних енергетичних ресурсів (у тому числі відновлюваних) в Україні до обсягів загального постачання первинної енергії. Підставляючи відповідні показники, отримуємо частку власних джерел в енергетичному балансі, у % за період, що розглядається.

Домінуючим паливно-енергетичним ресурсом до 2012 року був природний газ. Починаючи з 2013 року (згідно з оперативними даними) та на подальшу перспективу споживання вугілля та вугільної продукції за обсягами перевищуватиме використання інших ПЕР.

Необхідно зазначити, що в умовному обчисленні обсяги споживання вугілля поступово наближались до обсягів споживання природного газу, а згідно з оперативними даними за 2013 рік та на подальшу перспективу їх перевищили. Вугілля – єдиний енергоносіє в Україні, підтверджені запаси якого є в достатній кількості для промислового розроблення протягом сотень років. Але подальше нарощування видобутку вугілля та виробництва вугільної продукції (в тому числі виробництво синтез-газу) в кількості, що дозволить говорити про значне імпортозаміщення, можливе тільки при розробленні та фінансуванні в повному обсязі державних, регіональних та галузевих програм щодо заміщення природного газу, покращенні технічного та фінансового стану вугільної галузі, введенні в дію нових вугледобувних та вуглепереробних потужностей.

Для визначення частки імпорту палива з однієї країни (компанії) у загальному обсязі його імпорту використано довідку Держстату «Експорт – імпорт окремих видів товарів за країнами світу» за січень–грудень 2011, 2012 та 2013 років, розділ – «Мінеральні продукти». Загальні обсяги імпорту окремих видів ПЕР визначені при формуванні енергетичних балансів за період 2011–2014 років.

Таблиця 1. Розрахунок частки власних джерел в енергетичному балансі

Показник	2011	2012	2013	2014 (очік.)
Виробництво ПЕР, тис. т н. е.	85483	85245	83012	84184
Загальне постачання первинної енергії, тис. т н. е.	126436	122487	117113	120825
Частка власних джерел у балансі ПЕР, %	67,6	69,6	70,9	69,7

Джерело: розроблено автором з використанням даних Держстату, Міненерговугілля.

Таблиця 2. Розрахунок частки домінуючого паливно-енергетичного ресурсу в енергетичному балансі

Показник	2011	2012	2013	2014 (очік.)
Обсяги споживання домінуючого ПЕР, тис. т н. е.	46841	43018	43465	42426
Загальне постачання первинної енергії, тис. т н. е.	126436	122487	117113	120825
Частка домінуючого паливно-енергетичного ресурсу в загальних обсягах постачання первинної енергії, %	37,0	35,1	37,1	35,1

Джерело: розроблено автором з використанням даних Держстату, Міненерговугілля.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 3. Розрахунок частки імпорту палива з Російської Федерації в загальних обсягах імпорту паливних ресурсів

Показник	Одиниця виміру	2011	2012	2013	2014 (очік.)
Частка імпорту паливно-енергетичних ресурсів з однієї країни (Російської Федерації) в загальних обсягах імпорту	%	78,1	77,9	75,5	73,3
Загальні обсяги імпорту паливно-енергетичних ресурсів в енергетичному балансі	тис. т н. е.	56650,3	44839,1	40556,1	44565,2
Імпорт паливно-енергетичних ресурсів з Російської Федерації	тис. т н. е.	44250,2	34918,8	30620,9	32677,9
Імпорт з РФ вугілля кам'яного	тис. т	8959,7	10374,7	10287,7	-
Загальний імпорт вугілля кам'яного	тис. т н. е.	5920,6	6855,6	6798,1	-
Калорійність вугілля кам'яного	т у. п. / т	12708,8	14764,2	14207,7	-
Імпорт з РФ вугілля бурого	тис. т	8398,0	9756,2	9388,4	-
Загальний імпорт вугілля бурого	тис. т н. е.	5,2	4,4	1,9	-
Калорійність вугілля бурого	т у. п. / т	1,1	0,8	0,4	-
Імпорт з РФ торфу	тис. т	6,2	4,6	1,9	-
Загальний імпорт торфу	тис. т н. е.	1,3	0,9	0,4	-
Калорійність торфу	т у. п. / т	0,291	0,27	0,27	-
Імпорт з РФ коксу та напівкоксу	тис. т	1,3	1,3	1,4	-
Загальний імпорт коксу та напівкоксу	тис. т н. е.	0,3	0,3	0,3	-
Калорійність коксу та напівкоксу	тис. т	18,0	17,9	24,0	-
Разом імпорт вугілля та вугільної продукції, торфу з РФ	тис. т н. е.	4,5	4,3	5,8	-
Загальний імпорт вугілля та вугільної продукції, торфу	т у. п. / т	0,358	0,345	0,345	-
Частка імпорту з РФ в загальних обсягах імпорту вугілля та вугільної продукції, торфу	тис. т	60,4	22,0	96,2	-
Імпорт з РФ нафти	тис. т н. е.	41,3	15,1	65,9	-
Загальний імпорт нафти	тис. т	157,0	500,8	702,0	-
Калорійність нафти	тис. т н. е.	107,4	342,8	480,6	-
Частка імпорту з РФ в загальних обсягах імпорту нафти	т у. п. / т	0,977	0,978	0,978	-
Імпорт з РФ легких дистилатів (бензинів моторних* / , бензину авіаційного, палива бензинового реактивного)	тис. т н. е.	4683,8	5542,8	6895,0	5801,1
Загальний імпорт легких дистилатів (бензинів моторних* / , бензину авіаційного, палива бензинового реактивного)	тис. т н. е.	6696,4	8212,9	9875,2	8311,0
Калорійність (осереднена) легких дистилатів	%	69,9	67,5	69,8	69,8
Імпорт з РФ легких дистилатів інших (керосину, палива реактивного, газойлів* / , мазуту, масел та мастил)	тис. т	4650,2	724,8	483,4	485,8
Загальний імпорт легких дистилатів інших (керосину, палива реактивного, газойлів* / , мазуту, масел та мастил)	тис. т н. е.	4654,8	725,0	483,5	485,9
Калорійність (осереднена) легких дистилатів	тис. т	5679,4	1547,4	761,1	765,0
Імпорт з РФ пропану	тис. т н. е.	5685,1	1547,9	761,3	765,2
Загальний імпорт пропану	т у. п. / т	1,43	1,429	1,429	1,429
Калорійність пропану	%	81,9	46,8	63,5	63,5
Імпорт з РФ етилену, пропілену, бутілену і бутадієнів інших	тис. т	187,9	101,8	66,0	-
Загальний імпорт етилену, пропілену, бутілену і бутадієнів інших	тис. т н. е.	189,4	102,6	66,5	-
Калорійність етилену, пропілену, бутілену і бутадієнів інших	тис. т	2462,3	2180,6	1803,9	-
Імпорт з РФ етилену, пропілену, бутілену і бутадієнів інших	тис. т н. е.	2482,0	2198,0	1818,3	-
Калорійність етилену, пропілену, бутілену і бутадієнів інших	т у. п. / т	1,44	1,44	1,44	-
Імпорт з РФ вазеліну нафтового	тис. т	1939,8	1612,1	1947,4	-
Загальний імпорт вазеліну нафтового	тис. т н. е.	1964,8	1628,4	1967,1	-
Калорійність вазеліну нафтового	тис. т	4749,6	5433,1	4734,7	-
Імпорт з РФ коксу нафтового	тис. т н. е.	4810,9	5488,0	4782,5	-
Загальний імпорт коксу нафтового	т у. п. / т	1,447	1,443	1,443	-
Калорійність коксу нафтового	тис. т	66,7	56,4	87,7	-
Імпорт з РФ сумішей бітумінозних	тис. т н. е.	73,3	62,0	96,4	-
Загальний імпорт сумішей бітумінозних	тис. т	161,3	185,9	210,5	-
Калорійність сумішей бітумінозних	тис. т н. е.	177,3	204,3	231,3	-
Разом імпорт нафтопродуктів з РФ	т у. п. / т	1,57	1,57	1,57	-
Загальний імпорт нафтопродуктів	тис. т	12,7	31,4	36,8	-
Частка імпорту з РФ в загальних обсягах імпорту нафтопродуктів	тис. т н. е.	14,0	34,5	40,4	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т	90,6	121,3	150,5	-
Загальний імпорт природного газу	тис. т н. е.	99,6	133,3	165,4	-
Калорійність природного газу	т у. п. / т	1,57	1,57	1,57	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т	30,6	24,3	0,9	-
Загальний імпорт природного газу	тис. т н. е.	31,9	25,3	0,9	-
Калорійність природного газу	тис. т	33,5	27,8	18,0	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т н. е.	34,9	29,0	18,8	-
Загальний імпорт природного газу	т у. п. / т	1,49	1,49	1,49	-
Калорійність природного газу	тис. т	15,4	16,1	16,1	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т н. е.	15,9	16,7	16,7	-
Загальний імпорт природного газу	тис. т	16,7	19,0	18,3	-
Калорійність природного газу	тис. т н. е.	17,3	19,7	18,9	-
Імпорт з РФ природного газу	т у. п. / т	1,479	1,479	1,479	-
Загальний імпорт природного газу	тис. т	106,3	79,8	63,8	-
Калорійність природного газу	тис. т н. е.	80,4	60,3	48,2	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т	260,3	311,3	185,5	-
Загальний імпорт природного газу	тис. т н. е.	196,8	235,3	140,2	-
Калорійність природного газу	т у. п. / т	1,08	1,08	1,08	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т	4,8	4,6	5,8	-
Загальний імпорт природного газу	тис. т н. е.	4,5	4,3	5,5	-
Калорійність природного газу	тис. т	9,0	11,5	11,8	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т н. е.	8,5	10,9	11,2	-
Загальний імпорт природного газу	т у. п. / т	1,35	1,35	1,35	-
Імпорт з РФ природного газу	тис. т н. е.	2374,2	1934,1	2241,7	3263,2
Загальний імпорт природного газу	тис. т н. е.	7827,3	8318,5	7186,7	10459,0
Частка імпорту з РФ в загальних обсягах імпорту природного газу	%	30,0	23,3	31,2	31,2
Імпорт з РФ природного газу	млн. куб. м	40001,7	32874,3	25840,5	28457,9
Загальний імпорт природного газу	тис. т н. е.	32537,4	26716,9	21000,6	23127,7
Калорійність природного газу	млн. куб. м	44801,4	32927,0	27972,0	30798,6
Загальний імпорт природного газу	тис. т н. е.	36441,5	26759,8	22732,8	25030,0
Калорійність природного газу	т у. п. / 1000 куб. м	1,162	1,161	1,161	1,161
Частка імпорту з РФ в загальних обсягах імпорту природного газу	%	89,3	99,8	92,4	92,4

Джерело: розроблено автором з використанням даних Держстату, Міненерговугілля.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головним імпортером паливних ресурсів в Україну є Російська Федерація, частка імпорту з якої розрахована в табл. 3.

Розрахунок показників виконано по окремих енергоносіях, що згруповані згідно зі статтями енергетичного балансу: вугілля, вугільна продукція та торф, нафта, нафтопродукти, природний газ. За звітний період 2011–2013 років показники обсягів імпорту визначені згідно зі статистичними довідками Держстату. На 2014 рік показники розраховано згідно з припущенням сталої частки імпорту з Російської Федерації по кожній статті продуктових балансів (вугілля, нафта, нафтопродукти, природний газ) у 2013 та 2014 роках.

Згідно з розрахунками на перспективу очікується зменшення частки імпорту паливно-енергетичних ресурсів з однієї країни. На теперішній час, як і на перспективу, домінуючі обсяги імпорту ПЕР будуть надходити з Російської Федерації. Частка імпорту з РФ поступово зменшується. В 2010 році вона становила 82,1% від загальних обсягів імпорту ПЕР, в 2011 році – 78,1%, в 2012 році – 77,9%. За оперативними даними 2013 року, частка зменшилась до 75,5%, а на 2014 рік очікується її подальше зменшення.

Зменшення частки імпорту ПЕР з РФ відбулося за рахунок зменшення обсягів та диверсифікації джерел постачання природного газу. Разом із цим частка імпорту з РФ по інших енергоносіях збільшилася.

Обсяги імпорту вугілля та вугільної продукції, торфу збільшилися з 8212,9 тис. т н. е. в 2012 році до 9875,2 тис. т н. е. в 2013 році (на 20,2%), а частка імпорту цих енергоносіїв з РФ збільшилася з 67,5% в 2012 році до 69,8% в 2013 році.

Загальний обсяг імпорту сирої нафти зменшився вдвічі (з 1547,9 тис. т н. е. до 761,3 тис. т н. е.), але частка імпорту з РФ збільшилася з 46,8% у 2012 році до 63,5% у 2013 році.

Імпорт нафтопродуктів збільшився як за обсягами (1934,1 тис. т н. е. в 2012 році та згідно з оперативними даними 2241,7 тис. т н. е. в 2013 році), так і за його часткою в загальному імпорті нафтопродуктів в Україні: відповідно з 23,3 до 31,2%.

У структурі імпорту енергоносіїв з РФ домінує природний газ, частка якого за період, що розглядається, становить 66,4–76,5% (табл. 4).

Згідно з даними Держстату та Міненерговугілля, за підсумками 2011–2013 років (за період з 01.01.2011 – 31.12.2013) загальні запаси паливно-енергетичних ресурсів у постачальників та споживачів збільшилися на 5551,2 тис. т н. е., зокрема, запаси вугілля збільшилися на 3335,2 тис. т н. е., а природного газу – на 2458 тис. т н. е.

Збільшення запасів ПЕР у постачальників та споживачів свідчить про те, що попит у паливно-енергетичних ресурсах економіки задовольняється в повній мірі. Факти примусового відключення споживачів внаслідок відсутності ПЕР невідомі. Таким чином, ступінь забезпечення ПЕР на період, що розглядається, дорівнює 100%.

Знос основних виробничих засобів та інвестиції по підприємствах паливно-енергетичного комплексу визначаємо по таких видах економічної діяльності:

- добування паливно-енергетичних корисних копалин;
- виробництво коксу, продуктів нафтопереробки;
- хімічна та нафтохімічна промисловість;
- виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (за виключенням статті «збирання, очищення та розподілення води» – виду економічної діяльності, що не входить до підприємств ПЕК);
- діяльність трубопровідного транспорту.

Знос основних виробничих засобів, середній по підприємствах паливно-енергетичного комплексу, згідно з даними Державної служби статистики України та прогнозних розрахунків наведено в табл. 5.

Для розрахунку прогнозних показників сформовано динамічні ряди за шість звітних років: 2008–2012 роки, а також за 2013 рік згідно з оперативною інформацією.

Узагальнені показники по паливно-енергетичному комплексу в цілому розраховано з урахуванням вартості осно-

Таблиця 4. Структура імпорту енергоносіїв з Російської Федерації, %

Імпорт паливно-енергетичних ресурсів з Російської Федерації	2011 факт	2012 факт	2013 операт.	2014 очік.
Усього у тому числі:	100,0	100,0	100,0	100,0
вугілля та вугільної продукції, торфу	10,6	15,9	22,5	17,7
нафти	10,5	2,1	1,6	1,5
нафтопродуктів	5,4	5,5	7,3	10,0
природного газу	73,5	76,5	68,6	70,8

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 5. Знос основних виробничих засобів підприємств паливно-енергетичного комплексу, %

Вид економічної діяльності	Код за КВЕД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
		звіт					операт.	очік.
Добування паливно-енергетичних корисних копалин	CA	49,7	48,9	49,7	49,7	49,2	49,0	48,5
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	DF	37,6	66,0	68,1	70,3	69,6	69,0	68,4
Хімічна та нафтохімічна промисловість	004	68,6	68,2	66,8	65,9	65,3	64,8	64,1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	E	62,0	62,2	60,7	60,1	60,2	59,7	58,7
Паливно-енергетичний комплекс	–	59,8	61,3	61,3	61,5	61,0	60,6	59,9

Джерело: розроблено автором з використанням даних Держстату.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

вних виробничих засобів підприємств по кожному виду (підвиду) економічної діяльності.

Згідно зі статистичним бюлетенем «Капітальні інвестиції в Україні за 2010 (2011) рік» та статистичними щорічниками визначені обсяги інвестицій в основний капітал галузей ПЕК за ретроспективний період. На перспективу показники оцінені на основі динамічних рядів за шість звітних років (табл. 6).

Головними напрямками інвестицій в основний капітал останніми роками були капіталовкладення у види економічної діяльності «Добування природного газу», код за КВЕД 11.10.2 (наприклад, у 2012 році обсяги інвестицій становили 14011,7 млн. грн., або 4,8% від загальних обсягів інвестицій в основний капітал) та «Виробництво та розподілення електроенергії», код за КВЕД 40.1 (у 2012 році: 24 408,0 млн. грн., або 8,3% від загальних обсягів інвестицій в основний капітал). Це дозволило, незважаючи на загальне падіння обсягів промислового виробництва, збільшити видобуток природного газу за підсумками 2013 року на 1,7%. Виробництво електричної енергії (при загальному зменшенні обсягів його виробництва) відновлюваними джерелами енергії у 2013 році збільшилося на ГЕС та ГАЕС – у 1,4 раза, на ВЕС та СЕС – в 2,0 раза.

Згідно з тенденціями соціально-економічного розвитку України за підсумками першого кварталу в 2014 році очікується зменшення відносно 2013 року реального ВВП на 3%.

Розрахунок показників відношення інвестицій у підприємства паливно-енергетичного комплексу до ВВП та енергоємності ВВП за 2011–2013 роки та прогноз на 2014 рік наведено в табл. 7.

Обсяги власного видобутку вугілля наведені в табл. 8. На 2014 рік очікується незначне зменшення видобутку відносно попереднього року (на 0,2%).

Обсяги транзиту природного газу та нафти територією України коливаються з року в рік. Спостерігається як збільшення, так і зменшення обсягів перекачування, але загальна тенденція, згідно з даними Держстату, свідчить про поступове їх зниження (табл. 9). Показники на 2014 рік розраховані згідно з динамічним рядом обсягів транспортування енергоносіїв.

У рамках проголошеної Російською Федерацією стратегії зниження залежності від країн – транзитерів енергоносіїв на користь розвитку власних трубопроводів та портових потужностей, а також поступового зменшення обсягів споживання європейськими країнами російського природного газу значного збільшення транзиту нафти та природного газу через територію України для не варто очікувати.

На основі проведеного дослідження розраховано інтегральний показник рівня енергетичної безпеки України за 2011–2014 роки. Результати розрахунків наведено в табл. 10.

Таблиця 6. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності (у фактичних цінах), млн. грн.

Вид економічної діяльності	Код за КВЕД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (очік.)
Добування паливно-енергетичних корисних копалин	CA	10984	10276	10501	15725	23287	23520	23849
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	DF	2094	1772	1857	1443	1213	1065	1088
Хімічна та нафтохімічна промисловість	004	5107	4656	7202	4609	5346	4918	4992
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	E	10875	8422	8714	19256	27154	27588	28609
Усього паливно-енергетичний комплекс	–	29060	25126	28274	42181	57300	57091	58538

Джерело: розроблено автором з використанням даних Держстату.

Таблиця 7. Розрахунок відношення інвестицій в основний капітал ПЕК до ВВП та енергоємності ВВП

Показник	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (очік.)
Номінальний ВВП, млрд. грн.	913,3	1082,6	1302,1	1411,2	1444,0	1400,7 ¹
Загальне постачання ПЕР, тис. т н. е.	112364	131194	126351	121469	117194 ²	119754
Інвестиції в основний капітал ПЕК, млрд. грн.	25,126	28,274	42,181	57,300	57,091	58,538
Енергоємність ВВП, кг н. е. / грн.	0,123	0,121	0,097	0,086	0,081	0,085
Відношення інвестицій в основний капітал ПЕК до ВВП, %	2,75	2,61	3,24	4,07	3,73	3,59

1. Прогнозний ВВП на 2014 рік наведено в цінах 2013 року.

2. Статистичні розбіжності в енергетичному балансі за 2013 рік становили 3347 тис. т н. е., розрахунки проведено згідно з оперативними даними.

3. Розроблено автором з використанням даних Держстату, Мінекономрозвитку.

Таблиця 8. Обсяги видобутку вугілля, тис. т

Показник	2011	2012	2013	2014 (очік.)
Видобуток вугілля	81991,4	85946,0	82292,5	82128

Джерело: розроблено з використанням даних Держстату та адміністративної інформації Міненерговугілля.

Таблиця 9. Обсяги транзиту природного газу та нафти

Показник	Одиниця виміру	2011	2012	2013	2014 (очік.)
Транзит природного газу	млрд. куб. м	104,2	84,3	84,0	78,5
Транзит нафти	млн. т	17,8	14,6	16,0	15,0

Джерело: розроблено з використанням даних Держстату, адміністративної інформації Міненерговугілля та НАК «Нафтогаз України».

Таблиця 10. Розрахунок інтегрального показника рівня енергетичної безпеки

№ з/п	Показник	2011	2012	2013	2014
		факт	факт	операт.	прогноз
1	Рівень енергетичної безпеки, розрахований згідно з 1 методом	0,701	0,679	0,685	0,682
2	Рівень енергетичної безпеки, розрахований згідно з 2 методом	0,562	0,554	0,554	0,553
3	Рівень енергетичної безпеки	0,632	0,617	0,620	0,618

Висновки

Оцінка рівня енергетичної безпеки проведена за допомогою десяти характерних показників двома методами.

Згідно з розрахунками по першому методу тільки три показники відповідають оптимальним значенням.

Згідно з другим методом п'ять показників мають оптимальне або наближене до оптимального значення, три показники, а саме обсяги: транзиту нафти, транзиту природного газу та імпорту ПЕР з однієї країни (Російської Федерації) виходять за допустимі значення та становлять реальну загрозу енергетичній безпеці країни.

Розрахований інтегральний показник рівня енергетичної безпеки за звітний період 2011–2012 років згідно з оперативними даними у 2013 році та прогнозом на 2014 рік відображає незадовільний її стан. Його числове значення коливається в діапазоні з 0,617 до 0,632 або відповідає зміні рівня енергетичної безпеки на 1,5% відносно оптимального (за оптимальний рівень енергетичної безпеки приймається значення 1,0).

Основним макроекономічним показником, що характеризує загальну ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, є енергоємність валового внутрішнього продукту. Розрахована енергоємність ВВП становила в 2011 році 0,097 кг н. е./грн., у 2012 році – 0,086 кг н. е./грн., очікується у 2013 році 0,081 кг н. е./грн., а на 2014 рік 0,085 кг н. е./грн.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України / Наказ Міністерства економіки України від 2 березня 2007

року №60: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98200&cat_id=32854.

2. Енергетичний баланс за (2009 – 2011) рік / Статистичний бюлетень Державної служби статистики України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Форма статзвітності №11–МТП, річний «Звіт про результати використання палива, тепло енергії та електроенергії» за 2005–2012 роки.

4. Форма статзвітності №4–МТП, річний «Звіт про залишки і використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти» за 2005–2012 роки.

5. Експорт – імпорт окремих видів товарів за країнами світу за січень–грудень (2005–2012) року, «Мінеральні продукти» / Довідка Держкомстату: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Основні засоби України у 2010 році / Статистичний бюлетень: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

7. Промисловість України у 2007–2010 роках. Київ. Держстат України, 2011. – С. 75.

8. Капітальні інвестиції в Україні за 2010 (2011, 2012) рік, розділ «Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності» / Статистичний бюлетень: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Офіційний сайт НАК «Нафтогаз України»: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.naftogaz.com

10. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://mre.kmu.gov.ua/>

УДК 339.13.024

Д.В. САЙ,

к.е.н., доцент, кафедра міжнародної економіки, Київський національний торговельно-економічний університет

Проблеми реагування вітчизняної торгівлі на виклики глобальної кризи

Досліджено вплив у цілому на ринок торгівлі кризових чинників, висвітлені локальні проблеми глобальних торгових мереж. Виявлено напрями пошуку підприємствами торгівлі життєздатної відповідності між своїми можливостями і ресурсами та мінливими сприятливими можливостями і ризиками ринку. Обґрунтовані найважливіші заходи прогресивного розвитку ритейлу в Україні з урахуванням змін зовнішнього бізнес-середовища та економічної кризи.

Ключові слова: торгівля, глобальна криза, ризики, ритейл, інвестиції, управління.

Д.В. САЙ,

к.э.н., доцент, кафедра международной экономики, Киевский национальный торгово-экономический университет

Проблемы реагирования отечественной торговли на вызовы глобального кризиса

Исследовано влияние в целом на рынок торговли кризисных факторов, освещены локальные проблемы глобальных торговых сетей. Выявлены направления поиска предприятиями торговли жизнеспособного соответствия между своими возможностями и ресурсами и изменчивыми благоприятными возможностями и рисками рынка. Обоснованы важнейшие мероприятия прогрессивного развития ритейла в Украине с учетом изменений внешней бизнес-среды и экономического кризиса.

Ключевые слова: торговля, глобальный кризис, риски, ритейл, инвестиции, управление.